

Tvůrce a realizační tým výstavy i katalogu je však třeba v každém případě ocenit za skvělé dílo, které se navíc ve vrcholné fázi se ctí vyrovnalo s obtížnými okolnostmi spojenými s pandemií koronaviru. Velké díky.

Za „Příběhem vějíře“ – recenze na knihu Ludmily Kotorové

Veronika Pílná, Národní památkový ústav,
územní odborné pracoviště v Plzni

V minulém roce se mezi publikacemi vydávanými Západočeským muzeem v Plzni (dále jen ZČM) objevil také titul od Ludmily Kotorové *Příběh vějíře. Sbírka Západočeského muzea v Plzni* (obr. 4). Netradiční čtvercový formát knihy s moderní úpravou obálky působí na první pohled velmi lákavě a slibuje seznámit čtenáře prostřednictvím 272 stran jak se západočeskou muzejní sbírkou vějířů celkově, tak podrobně se všemi jejími jednotlivými sbírkovými kusy.

V první části publikace autorka nastiňuje historii vějířů a jejich bohatou typologii. Historický vývoj sleduje první kapitola už od dob starověku, kdy byl na dvoře egyptských faraonů udílen čestný titul „nosič vějíře“. Tyto předměty tak měly při ochlazování ovívané osoby funkci nejen praktickou, ale také ceremoniální. Vzhledem k tomu, že v západočeských sbírkách se žádný takový exemplář nenachází, využívá autorka k ilustraci starověkých vějířů velmi důmyslně i sbírku diapositivů uměleckoprůmyslového oddělení ZČM. Výklad se následně ubírá chronologicky přes období středověku, který tyto funkční a módní doplňky v klasickém slova smyslu v podstatě opomíjel, dále renesanci a postupně až do 20. století. Rozmanitým tvarům vějířů přálo zejména 16. století. Autorka nám představuje různé užívané renesanční typy prostřednictvím bohatého ikonografického materiálu pocházejícího z českých sbírek a mobiliárních fondů památkových objektů. Zde se opět dozvídáme i něco o zajímavém grafickém obsahu muzejní knihovny. Období baroka a rokoka je reflektováno především textově, vizuálním doprovodem pak o něco střídměji, neboť s konkrétními dochovanými sbírkovými kusy se čtenář může následně seznámit v katalogové části. Texty pojednávající o období novověku zachycují umělecké inspirace pro výzdobu vějířových listů, proměny a postupná vylepšení techniky výroby. Zmíněni jsou jednotliví umělci zabývající se návrhy nebo přímo malbou na listy vějířů, tj. papírové či látkové části skládacích typů, zvaných *brisé*. Kapitola k 19. a 20. století se v souladu s industrializací výroby podrobně věnuje též konkrétním firmám zhotovujícím tyto pomůcky a různým impulzům, které v této době zasáhly i oblast módních doplňků.

ZČM uchovává historické vějíře v rámci různých poboček tak, jak byly do jejich sbírek postupně přijaty. Najdeme je tedy v kolekcích uměleckoprůmyslového oddělení a národopisného oddělení ZČM a v Muzeu Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech. Autorka zde stručně představuje vývoj jednotlivých sbírek a vyzdvihuje vzácné zajímavé exempláře. Od strany 43 už následuje podrobný katalog, řazený chronologicky od 17. století. Každý sbírkový kus je představen co nejpresnějším zařazením, popisem a celkovou fotografií. Některá hesla jsou navíc doplněna dalšími fotografiemi zajímavých detailů, rubu nebo složené polohy, pokud vějíř zasluhuje větší pozornost například pro svůj netradiční tvar. Za katalogem je zařazen obecný rejstřík, slovníček pojmů, seznam použité literatury a resumé v anglickém jazyce.

Vzhledem k tomu, že na aktuálním českém knižním trhu není pro zaujatého čtenáře jednoduché vybavit se přehledovou literaturou o dějinách vějířů, představuje tematický katalog obohacený o obecné kapitoly významný přínos pro odbornou i laickou veřejnost se zájmem o tento kulturněhistorický fenomén. Nicméně lze uvést několik drobných připomínek. Například heslo k patriotickým *brisé* vějířům na straně 252 s portréty mužů

Obr. 4. Přední strana obálky knihy *Příběh vějíře*, převzato z publikace (KOTOROVÁ, Ludmila, *Příběh vějíře*. Sbírka Západočeského muzea v Plzni, Plzeň 2020)

„velké války“ je zaměřeno na dva kusy, avšak fotodokumentace prezentuje pouze jeden z nich a u fotografie není jednoznačně odlišeno, o jaké inventární číslo předmětu se jedná. Patriotické vějíře se objevují v různých variantách a všechny dochované kusy neobsahují stejnou sadu portrétů. Některá hesla jsou rozpracovaná do podrobných detailů, u jiných se naopak nachází jen stručný popis. Vějíře se zajímavější výzdobou pochopitelně vyžadují více pozornosti, ale u jednodušších typů mohly být rozpracovány jiné pozoruhodné detaily, jako například fenomén individualizovaných dřevěných vějířů typu *brisé* z doby kolem roku 1900 a po něm. Malované vějíře mají často méně okázalé motivy i na rubu listu, které ovšem zůstávají před čtenářem vesměs skryty, protože fotodokumentace reversů listů doplňuje pouze pár katalogových hesel. V katalogové části publikace se objevuje úskalí zvoleného čtvercového formátu publikace. Ten sice umožnil grafikovi kreativní práci s ikonografií a úvodními stranami jednotlivých kapitol, ale v tomto oddílu knihy se velkoformátové fotografie doprovázející některá hesla dostávají přes grafický zlom, ve čtvrtině jsou přerušeny vazbou, a představované předměty tak nelze prohlížet naráz celé.

Přes uvedené drobné nedokonalosti se v každém případě jedná o velmi zajímavou publikaci, v níž se podařilo nejen popsat aktuální stav sbírky vějířů v ZČM, ale díky podrobnějším úvodním kapitolám především obohatit českou odbornou literaturu. Vějířům byla totiž dosud věnována pozornost jen v odborných článcích k vybraným sbírkám, ve zprávách z pořádaných výstav či v rámci kapitol rozsáhlejších prací k uměleckému řemeslu a módě. Kniha se tak bude vyjímat v každé knihovničce zaměřené právě na historii uměleckého řemesla, dějiny odívání či kulturu každodennosti.

Bibliografie sborníku *Památky západních Čech* 2011–2021

Karel Matásek, Národní památkový ústav,
územní odborné pracoviště v Plzni

Památky západních Čech byl název periodického sborníku, jehož první svazek vydalo plzeňské územní pracoviště Národního památkového ústavu na konci roku 2011 (obr. 5–10). Jak už název sám napovídá, po tematické stránce se tato edice věnovala dějinám hmotné kultury a obnově historických památek v západních Čechách. Z povahy věci šlo o památkový fond především v dnešním Plzeňském kraji, ale v nutném širším